

Міністерство освіти і науки
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Факультет історії, політології і міжнародних відносин
Кафедра політології

Доцяк Ігор Іванович

Методика і техніка політологічних досліджень
Навчально-методичний посібник для студентів
спеціальності 052 «Політологія», «Політологія. Національна безпека»
Видання друге, доповнене

Івано-Франківськ
2024

УДК (321)
ББК 66.0
Д- 77

Доцяк І.І. **Методика і техніка політологічних досліджень:** *Навчально-методичний посібник для студентів спеціальності 052 «Політологія», «Політологія. Національна безпека».* Видання друге, доповнене - Івано-Франківськ : ВДВ ЦІТ Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2023. – 45 с.

Рецензенти:

Остапець Ю.О. - доктор політичних наук, професор, декан факультету суспільних наук ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

Москалюк М.Ф. - кандидат політичних наук, доцент кафедри політології.

Рекомендовано до друку вченою радою Факультету історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (протокол № 2 від 05 вересня 2024 р.)

© Ігор Доцяк, 2024
© Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника, 2024
© Видавничо-дизайнерський відділ ЦІТ, 2024

Навчально-методичний посібник розроблений згідно Стандарту вищої освіти України із галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», спеціальності 052 «Політологія», який затверджено та введено в дію Наказом Міністерства освіти і науки України від 10.07.2020 р. № 911. «Методика і техніка політологічних досліджень» є нормативним курсом для ОП 052 «Політологія», «Політологія. Національна безпека» і вивчається 7 семестрі. Завданням курсу є підвищення освітнього рівня, формування практичних навичок та вмінь для самостійного проведення політологічного дослідження. Навчальна дисципліна передбачає опанування певним інструментарієм, засвоєння методологічних парадигм політичної науки.

Мета викладання дисципліни – підвищення освітнього рівня, формування практичних навичок та вмінь для самостійного проведення політологічного дослідження. Навчальна дисципліна передбачає опанування певного дослідницького інструментарію, засвоєння методологічних парадигм політичної науки. Студенти в процесі вивчення курсу повинні оволодіти методикою та технікою політологічного дослідження, емпіричними методами збору, фіксації та обробки інформації, основами інтерпретації та оприлюднення результатів дослідження. У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен знати: основні методологічні підходи дослідження політичних явищ та процесів, які використовуються в сучасній політичній науці; особливості використання кількісного та якісного контент-аналізу при політологічному дослідженні інформаційних джерел; характер використання методу моделювання для прогнозування розвитку політичних процесів; особливості узагальнень та типологізації в результаті обробки даних політологічного дослідження; способи і форми подачі отриманої в результаті дослідження інформації, особливо у вигляді графічних зображень; характер написання, види та вимоги до підсумкових документів політологічного дослідження.

Інтегральна компетентність

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у політичній сфері, що характеризуються комплексністю та невизначеністю умов, із застосуванням теорій та методів політичної науки.

Загальні компетентності

ЗК-1 Знання предметної області та розуміння професійної діяльності

ЗК-5 Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності

СК-2 Здатність застосовувати політологічне мислення для розв'язання теоретичних та практичних проблем у політичній сфері на основі опанування класичної та сучасної політичної думки.

СК-4 Здатність застосовувати інструментарій нормативної та емпіричної політичної теорії, політичної методології, порівняльної та прикладної політології, міжнародних та глобальних студій у фаховій діяльності.

СК-7 Здатність застосовувати теорії та методи прикладної політології, політичних комунікацій, спеціальних політологічних дисциплін у професійній діяльності, в тому числі з урахуванням потреб забезпечення сфер національної безпеки держави.

СК-8 Здатність конструювати дизайн, розробляти програму та виконувати політологічні дослідження з використанням сучасних методів, технологій та інструментарію політичного аналізу.

СК-9 Здатність презентувати результати теоретичних і прикладних досліджень для фахівців та нефаківців.

Результати навчання

РН-5 Вміти використовувати інформаційні та комунікаційні технології у професійній діяльності.

PH-9 Вміти застосовувати політологічне мислення для розв'язання теоретичних та практичних проблем у політичній сфері на основі опанування класичної та сучасної політичної думки.

PH-11 Застосовувати інструментарій нормативної та емпіричної політичної теорії, політичної методології, порівняльної та прикладної політології, міжнародних та глобальних студій у фаховій діяльності.

PH-14 Застосовувати теорії та методи прикладної політології, політичних комунікацій, спеціальних політологічних дисциплін у професійній діяльності.

PH-15 Конструювати дизайн, розробляти програму та виконувати політологічні дослідження з використанням сучасних методів, технологій та інструментарію політичного аналізу.

PH-16 Презентувати результати теоретичних і прикладних досліджень фахівцям і широкій аудиторії, засобам масової інформації, експертам з інших галузей знань.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН КУРСУ

Тема 1. Методика і техніка політологічних досліджень як навчальна дисципліна

Місце навчальної дисципліни «Методика і техніка політологічних досліджень» змісті навчання фахівця-політолога. Структура навчальної дисципліни «Методика і техніка політологічних досліджень». Система оцінювання з навчальної дисципліни «Методика і техніка політологічних досліджень». Огляд загальної та додаткової літератури, Інтернет-ресурсів до вивчення навчальної дисципліни «Методика і техніка політологічних досліджень».

Тема 2. Сутність наукового пізнання. Особливості та види політологічних досліджень

Сутність наукового пізнання та його гносеологічні основи. Поняття фундаментального та прикладного знання в сфері політики. Нормативний та

емпіричний підходи до аналізу політичних ситуацій та процесів. Особливості дослідження політичної сфери. Класифікація видів політологічного дослідження за О.Габріеляном . Фундаментальні політологічні дослідження: суть, особливості та завдання. Прикладні політичні дослідження та їх статус. Вимоги щодо прикладних досліджень: може бути перевірене, тому що базується на спостереженнях та фактах; вільне від оціночних суджень, бо констатує певну реальність; передавані, бо методи досліджень створюються такими, що можуть бути пояснені і повторені широким колом спеціалістів; орієнтовані на узагальнення; експліцитні, тому що дозволяють уточнювати причинно наслідкові зв'язки різних явищ; темпоральні, так як не виключають, що майбутні спостереження можуть суперечити прийнятому на сьогодні спостереженню.

Тема 3. Методологія, методика та техніка політологічного дослідження

Методологія як система принципів наукового дослідження. Методика, методологія та техніка політологічного дослідження. Фундаментальні та прикладні (емпіричні) дослідження. Методи досліджень у політології. Підходи до класифікації методів політологічного дослідження (В.Бебик, Дж. Мангейм, Р.Річ). Загальнонаукові, соціологічні та спеціальні політологічні методи. Кількісні та якісні методи. Правила вибору методів політологічного дослідження. Визначення переваг та пізнавальних обмежень викликаних застосуванням кожного метода дослідження.

Тема 4. Теоретико-методологічні основи політологічних досліджень

Методологічні підходи в політології та їх еволюція. Раціоналізм та позитивізм в політичній науці, економічний детермінізм марксизму. Метод типового ідеалу М.Вебера. Біхевіористська революція як продовження традицій позитивізму. Постбіхевіоризм Д.Істона та його основні методологічні підходи. Структурний функціоналізм Р.Мертонна та Т.Парсонса, специфіка сприйняття соціально-політичної системи. Теорія конфлікту та її підходи до аналізу політичних процесів та явищ.

Р.Дарендорф, Л.Козер. Інституціоналізм та неоінституціоналізм як альтернатива позитивістським концепціям в політичних дослідженнях. Теорії мережевої політики. Транзитологічний підхід. Синергетичний підхід до аналізу політичної сфери.

Тема 5. Система організації та проведення політологічного дослідження

Науково-організаційний менеджмент. Логічна послідовність дій при розробці програми дослідження. Актуальність проблеми дослідження, визначення мети і завдань. Формулювання проблеми. Визначення наукової новизни та практичного значення застосування результатів дослідження. Процедурно-методична частина. Програма політологічного дослідження та її основні елементи. Робочий план, інструментарій польового дослідження. Правила роботи та етичні норми дослідника. Основні етапи організації досліджень: визначення проблеми та її конкретизація, попередня розробка теоретичних положень, рівень опрацьованості проблеми, збір інформації, розробка гіпотези, визначення методики та методів дослідження, складання робочого плану, збір та опрацювання інформації, підготовка підсумкових документів дослідження з розробкою висновків та пропозицій. Виховання творчих здібностей та формування вченого як особистості.

Тема 6. Інформаційна база політологічного дослідження

Інформація як особливий ресурс наукової діяльності. Формування інформаційного підходу до вивчення різноманітних аспектів політичного життя. Інформація в структурі фундаментальних та прикладних політологічних досліджень. Джерела інформації та її основні типи. Склад та типи інформаційних даних в структурі дослідницьких проєктів. Документальні джерела інформації. Види документів, особливості наукових документів. Структура наукового документа за видами інформації. Сигнальна, релевантна, основна та бібліографічна інформація. Первинні та вторинні документи. Принципи відбору інформації. Формування банку даних. Основні етапи інформаційно – аналітичної роботи. Інформаційні технології в практиці

політологічних досліджень. Роль Інтернету в спектрі технологічних засобів інформаційного забезпечення політологічних досліджень.

Тема 7. Аналіз документів в дослідженні політичних явищ і процесів

Суть та класифікація документів, що використовуються в політологічному дослідженні. Традиційний аналіз документів, особливості та види. Спеціальні методи аналізу документів. Контент-аналіз. Особливості та переваги. Види контент-аналізу. Відмінність кількісного та якісного контент-аналізу текстової інформації з політологічної проблематики. Основні етапи використання процедури контент-аналізу. Визначення одиниць аналізу. Інвент-аналіз: техніка та основні етапи використання. Особливості, переваги та недоліки використання поведінкового та подійного підходу до аналізу політичних процесів та явищ.

Тема 8. Використання соціологічних методик у дослідженні політичних явищ та процесів

Суть, характеристика та особливості використання соціологічних методів у дослідженні політичних процесів та ситуацій. Вибірковий метод: теоретична основа та суть генеральної та вибіркової сукупностей, валідність, репрезентативність та економічність вибірки, види вибірок: випадкові та цілеспрямовані, розрахунок величини та статистичної похибки вибіркової сукупності. Опитувальні методики в політологічних дослідженнях. Анкетування, вимоги щодо композиції питальника (анкети), види запитань, типові помилки щодо формулювання запитань та визначення віяла відповідей. Інтерв'ювання в дослідженні політичних ситуацій, вимоги до роботи інтерв'юера. Особливості проведення фокусованих групових інтерв'ю. Формуючі опитування. Роль масових соціологічних досліджень у виборчих технологіях.

Тема 9. Експертні оцінки в дослідженні політичних процесів

Роль експертних висновків у політичній практиці. Досвід використання експертних оцінок в аналізі політичних ситуацій та процесів. Переваги та недоліки використання методики експертних оцінок. Види експертних оцінок та напрямки їх використання. Індивідуальна та колективна експертиза. Процедура проведення прикладного дослідження на основі експертних оцінок. Формулювання основного завдання дослідження. Умови відбору експертів та правила їх роботи. Побудова проблемного поля досліджуваної ситуації. Ситуаційний аналіз. Створення попереднього аналітичного сценарію. Правила висловлювання і врахування думок учасників ситуаційного аналізу. Роль керівника проекту у підготовці підсумкового документа. Експертна нарада як особливий вид колективної експертизи в сфері політичної практики. Опис досліджуваної ситуації у вихідному документі.

Тема 10. Вивчення політичних процесів за допомогою прикладного моделювання.

Моделювання як метод прогнозування динаміки політичних процесів а поведінки політичних акторів. Використання моделювання в якості наукового інструментарію. Моделювання і системність в дослідженні політики. Логіко-інтуїтивні та формалізовані моделі. Три основні види моделей: змістовні, формалізовані і квантифіковані. Панельні та імітаційні моделі. Теорія ігор у дослідженні політичних відносин. Ігри з нульовою та ненульовою сумою програшу. «Дилема ув'язненого» та її використання для моделювання взаємодії політичних акторів. «Гонка озброєнь» Річардсона. Квантифікація формалізованих системних моделей. Емпіричне та нормативне моделювання. Моделі політичної участі, модель «вирва причинності» А.Кемпбела та її використання для аналізу електоральної поведінки. Необхідність поєднання емпіричного та нормативного моделювання для розвитку прикладних політичних досліджень.

Тема 11. Використання методу ухвалення рішень в політологічному дослідженні

Сутність методу прийняття рішень як послідовності операцій: постановка проблеми, збір інформації, виокремлення можливих альтернатив, вибір конкретної альтернативи вирішення проблеми. Формальні (правові) та неформальні центри прийняття рішень. Правила та методи прийняття рішень. Різноманітність підходів щодо класифікації моделей прийняття політичних рішень. Формальна, колегіальна та змагальні моделі прийняття політичних рішень: переваги та недоліки. Раціональна та інкрементна моделі прийняття політичних рішень. Модель «смітника» Дж. Марча та Й.Олсена як прагнення заперечити раціональні підходи у прийнятті політичних рішень і підкреслити їх випадковий характер. Параметри та стилі прийняття рішень.

Тема 12. Аналіз даних та підготовка підсумкових документів політологічного дослідження.

Відмінність підсумкових документів прикладних аналітичних розробок від фундаментальних досліджень. Використання контрольного бланку оцінки дослідження. Види підсумкових документів і вимоги до їх структури та змісту. Інформаційний та аналітичний розділи прикладного проекту. Оптимальні розміри текстового матеріалу. Структура опису проведеного дослідження. Включення графічних засобів подачі інформації (графіки, діаграми, гістограми) та вимоги до їх використання. Правила підготовки аналітичних висновків та практичних рекомендацій. Адекватність логічних висновків. Композиція звіту за підсумками досліджень. Основні вимоги до наукових публікацій та публікацій в ЗМІ: об'єктивність аналізу, відповідність висновків отриманим результатам, адекватний опис об'єкта та предмета дослідження, грамотне оформлення основного тексту та ілюстративних матеріалів. Особливості підготовки публікацій в ЗМІ: лаконічність, популярність викладу, актуальність. Етичні проблеми, що виникають в процесі підготовки підсумкових документів дослідження.

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма (спец./маг.)					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	ла б	ін д	с.р .		л	п	ла б	ін д	с.р .
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні та прикладні основи політологічного дослідження.												
Тема 1. Методика і техніка політологічних досліджень як навчальна дисципліна.	6	2	0	0	0	4	10	2	0	0	0	8
Тема 2. Сутність наукового пізнання. Особливості та види політологічного дослідження.	12	2	2	0	0	8	10	0	0	0	0	10
Тема 3. Методологічні підходи політологічного дослідження.	16	2	2	0	0	10	24	2	2	0	0	20
Тема 4. Методика. методологія та техніка політологічного дослідження	20	2	2	0	0	16	10	0	0	0	0	10
Тема 5. Система організації та проведення політологічного дослідження	10	2	2	0	0	6	18	0	0	0	0	18
Тема 6. Інформаційні база політологічного дослідження	18	4	2	0	0	12	22	0	0		0	20
Разом за змістовим модулем 1	80	14	10	0	0	56	80	4	2	0	0	86
Змістовий модуль 2. Методика проведення політологічних досліджень.												
Тема 1. Аналіз документів в дослідженні політичних явищ і процесів.	10	2	2	0	0	6	14	0	0	0	0	14
Тема 2. Використання соціологічних методик у дослідженні політичних процесів та ситуацій	28	4	6	0		18	24	2	0	0	0	22
Тема 3. Експертні оцінки в дослідженні	12	2	2	0	0	8	16	0	0	0	0	16

політичних явищ та процесів..												
Тема 4. Вивчення політичних процесів за допомогою прикладного моделювання	18	4	4	0	0	14	12	0	2	0	0	10
Тема 5. Використання методу ухвалення рішень для аналізу політичних ситуацій та процесів.	10	2	2	0	0	6	12	0	0	0	0	12
Тема 6. Аналіз даних та підготовка підсумкових документів політологічного дослідження	14	2	2	0	0	12	7/8	2	0	0	0	14
Разом за змістовим модулем 2	96	16	16	0	0	64	90	2	4	0	0	84
Усього годин	180	30	30	0	0	120	10	6	4	0	0	170

ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна ф.н.	Заочна ф.н.
1.	Сутність наукового пізнання. Особливості та види політологічного дослідження.	2	-
2.	Методика. методологія та техніка політологічного дослідження	2	
3.	Теоретико-методологічні основи політологічного дослідження	4	
4.	Система організації та проведення політологічного дослідження.	2	
5	Інформаційні база політологічного дослідження	4	2
6	Аналіз документів в дослідженні політичних явищ і процесів.	2	
7.	Використання соціологічних методик у дослідженні політичних процесів та ситуацій	6	
8	Експертні оцінки в дослідженні політичних ситуацій та процесів.	2	
9	Вивчення політичних процесів за допомогою прикладного моделювання	4	2
10	Використання методу ухвалення рішень для аналізу політичних ситуацій та процесів.	2	
11	Аналіз даних та підготовка підсумкових документів політологічного дослідження	2	
Разом		30	4

Плани семінарських занять

Тема 1. Сутність наукового пізнання. Особливості та види політологічних досліджень.

1. Гносеологічні основи наукового пізнання.
2. Особливості дослідження політичної сфери суспільства.
3. Типологія політологічних досліджень. Фундаментальні та прикладні політологічні дослідження.

Питання та завдання для обговорення:

1. В чому суть та мета наукового пізнання?
2. Чи можливе досягнення абсолютної істини в процесі наукового пізнання?
3. Які особливості політологічного пізнання?
4. Виділіть спільні та відмінні риси фундаментального та прикладного політологічного дослідження.

Теми есе:

1. Основні світоглядні позиції щодо можливостей наукового пізнання.
2. Прикладні політичні дослідження та їх науковий статус.
3. Основні етапи розвитку наукових досліджень політичної сфери.

Рекомендована література

1. *Бєбик В.М.* Базові засади політології: історія, теорія, методологія, практика К., 2000.
2. *Бодуєн Ж.* Вступ до політології. – К.: Основи, 1995.
3. *Бурдяк В.І.* Теоретичні і методологічні проблеми політологічних досліджень. Чернівці: Рута, 2005.
4. *Горбатенко В. П.* Політичне прогнозування: теорія, методологія, практика /В. П. Горбатенко. — К.: Генеза, 2006. — 400 с.
5. *Кирилюк Ф.М.* Політологія. Навчально-методичний комплекс. К.: Центр навч. літ-ри, 2004. – 620 с.
6. Короткий оксфордський політологічний словник / Пер. з англ.; За ред. І. Макліна, А.Макмілана. – К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2005.
7. Політична наука: Методи досліджень : підручник / [О. А. Габрієлян та ін.]; за ред. О. А. Габрієляна. К. : ВЦ «Академія», 2012. — 320 с.

Тема 2. Методологія, методика та техніка політологічного дослідження

- 1.Методологія як система принципів наукового дослідження.
- 2.Методика та техніка політологічного дослідження.
- 3.Методи досліджень у політології. Підходи до класифікації методів політологічного дослідження (В.Бебик, Дж.Мангейм, Р.Річ).. Кількісні та якісні методи..

Питання та завдання для обговорення:

1. Охарактеризуйте загальнонаукові, соціологічні та спеціальні політологічні методи.
2. Які правила вибору методів політологічного дослідження?
3. Чим зумовлюється визначення переваг та пізнавальних обмежень викликаних застосуванням кожного метода дослідження ?

Теми есе:

1. Реалізація методології дослідження через систему відповідних методів
2. Роль кількісних методів в політологічному дослідженні.
3. Методи політичної аналітики.

Рекомендована література

1. *Бебик В.М.* Базові засади політології: історія, теорія, методологія, практика. К., 2000.
2. *Горбатенко В. П.* Політичне прогнозування: теорія, методологія, практика /В. П. Горбатенко. — К.: Генеза, 2006. — 400 с.
3. *Стеченко Д., Чмир О.* Методологія наукових досліджень. К., 2005.
4. Короткий оксфордський політологічний словник / Пер. з англ.; За ред. І. Макліна, А.Макмілана. – К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2005.
5. *Кармазіна М., Могилевець О.* Становлення і розвиток порівняльної методології в політологічних дослідженнях // Політичний менеджмент. – 2006. - №5. – С.3-17.
6. Політична наука: Методи досліджень : підручник / [О. А. Габрієлян та ін.]; за ред. О. А. Габрієляна. К. : ВЦ «Академія», 2012. — 320 с.

Тема 3. Теоретико-методологічні основи політологічного дослідження

1. Суть та еволюція методологічних парадигм політичної науки
2. Позитивізм, біхевіоризм, структурний функціоналізм, теорія конфлікту.
3. Синергетичний підхід, інституціоналізм та неоінституціоналізм, теорія мережевої політики, транзитологічні концепції.

Питання та завдання для обговорення:

1. В чому обмеженість позитивістської методології дослідження суспільних явищ та процесів?
2. Чим обумовлена криза структурно-функціоналістського підходу?
3. Які позитивні функції соціально-політичного конфлікту?
4. В чому складність використання синергетичного підходу для дослідження політичної сфери?

Теми есе:

1. Постмодерністські концепції політики.
2. Теорії політичної модернізації.
3. Глобалізаційні підходи до аналізу політики.

Рекомендована література

1. *Байме К.* Політичні теорії сучасності / Клаус фон Байме Пер. з нім. М.Култаєвої та М.Бойченка - Київ: Стилос, 2008. – 396 с.
2. *Бойко-Бойчук Л.* Синергетика як методологічний підхід у дослідженнях соціальних наук II Людина і політика. - 2003. - №5. - С.56-63.
3. *Бодуен Ж.* Вступ до політології. -К: Основи, 1995.
4. *Бурдяк В.І.* Теоретичні і методологічні проблеми політологічних досліджень. Чернівці: Рута, 2005.
5. *Кирилюк Ф. М.* Новітня політологія / Ф. М. Кирилюк. – К. : Центр учбової л-ри, 2009. – 564 с.
6. *Короткий оксфордський політологічний словник / Пер. з англ.; За ред. І. Макліна, А.Макмілана.* – К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2005.
7. *Левенець Ю.* Теоретико-методологічні засади української суспільно-політичної думки: проблеми становлення та розвитку (друга половина XIX – початок XX століття / Ю. Левенець. – К. : Стилос, 2001. – 585.

Тема 4. Система організації та проведення політологічного дослідження

1. Науково-організаційний менеджмент. Актуальність проблеми дослідження, визначення мети і завдань.
2. Процедурно-методична частина. Програма політологічного дослідження та її основні елементи.
3. Робочий план, інструментарій польового дослідження.
4. Правила роботи та етичні норми дослідника.

Питання та завдання для обговорення:

1. Чим обумовлюється актуальність проблеми ?
2. В чому полягає роль гіпотези в політологічному дослідженні?
3. Яким чином апробується інструментарій дослідження?
4. Які проблемами морального- етичного плану можуть виникнути в процесі політологічного дослідження?

Теми есе:

1. Визначення новизни та практичної значимості в процесі політологічного дослідження.
2. Роль особистості вченого в ефективності дослідження.
3. Проблеми колективної взаємодії в процесі польового етапу дослідження.

Рекомендована література

1. Бурдяк В.І. Теоретичні і методологічні проблеми політологічних досліджень. Чернівці: Рута, 2005
2. Єріна А.М. Методологія наукових досліджень / А.М. Єріна, В.Б. Захожай, Д.Л. Єрін. – К.: Центр навч. літ., 2004. – 212 с.
3. Короткий оксфордський політологічний словник / Пер. з англ.; За ред. І. Макліна, А.Макмілана. – К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2005
4. Політична наука: Методи досліджень : підручник / [О. А. Габріелян та ін.]; за ред. О. А. Габріеляна. К. : ВЦ «Академія», 2012. — 320 с
5. Осипов В. Рабочая книга социолога. Москва, 2006.
6. Піча В.М. Соціологія: загальний курс. К: Каравела., 2000
7. Стеченко Д., Чмир О. Методологія наукових досліджень. К., 2005.
8. Черниш Н.Й. Соціологія. Курс лекцій. Львів, 2004.

Тема 5. Інформаційна база політологічного дослідження.

1. Роль інформації в науковому дослідженні.
2. Види інформаційних джерел. Поняття документа.
3. Види наукових документів та їх структура.
4. Принципи збору інформації в політологічному дослідженні.
5. Роль інформаційних технологій в забезпеченні політологічних досліджень.

Питання та завдання для обговорення:

1. Обґрунтуйте чи заперечте думку про те, що сучасне суспільство є інформаційним суспільством.
2. Якій інформації треба надавати перевагу в процесі прикладного політологічного дослідження.
3. Виділіть основні етапи обробки інформації.
4. Які ви знаєте типи інформаційних даних.

Теми есе

1. Суть та особливості «інформаційного вибуху» в сучасному суспільстві.
2. Використання інформаційних технологій в політологічному дослідженні.

Рекомендована література

1. Говлет М., Рамеш М. Дослідження державної політики: цикли та підсистеми політики. Львів, Кальварія 2004.
2. Кирилюк Ф.М. Політологія. Навчально-методичний комплекс. К.: Центр навч. літ-ри, 2004.
3. Паніото В., Харченко Н. Методи опитування: підручник . – К.: Вид.дім «Києво-Могилянська академія», 2017. – 342с.
4. Романчиков В.І. Основи наукових досліджень. Київ, 1997.
5. Стеченко Д., Чмир О. Методологія наукових досліджень. К., 2005.
6. Короткий оксфордський політологічний словник / Пер. з англ.; За ред. І. Макліна, А.Макмілана. – К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2005.
7. Політична наука: Методи досліджень : підручник / [О. А. Габріелян та ін.]; за ред. О. А. Габріеляна. К. : ВЦ «Академія», 2012. — 320 с.

Тема 6. Аналіз документів в політологічному дослідженні.

1. Особливості традиційного аналізу документів.
2. Суть методики контент-аналізу.
3. Змістовий ((якісний) контент-аналіз. Методика Q – сортування та попарного порівняння
4. Практика застосування структурного контент-аналізу.
5. Інвент-аналіз в дослідженні політичних ситуацій та процесів.

Питання та завдання для обговорення:

1. Виділіть переваги та недоліки традиційного аналізу документів.
2. В чому спільні та відмінні риси змістовного (якісного) та кількісного контент-аналізу.
3. Які особливості використання інвент-аналізу для дослідження політичних процесів і ситуацій.

Теми есе:

1. Контент – аналіз як міждисциплінарний метод наукового дослідження.
2. Досвід використання інвент-аналізу для дослідження міжнародної політики.
3. Техніка використання методики когнітивного картування.

Рекомендована література

1. *Беззуб'як М. Й* Дослідження політичних відносин методом контент-аналізу // Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00. 01 – Теорія та історія політичної науки. – Київ , - Інститут політичних та етнонаціональних відносин, -2003. -18 с.
2. *Бурдяк В.І.* Теоретичні і методологічні проблеми політологічних досліджень. Чернівці: Рута, 2005.
3. *Короткий оксфордський політологічний словник / Пер. з англ.; За ред.І. Макліна, А.Макмілана.* – К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2005
4. *Паніото В., Харченко Н.* Методи опитування: підручник . – К.: Вид.дім «Києво-Могилянська академія», 2017. – 342с.
5. *Політична наука: Методи досліджень : підручник / [О. А. Габріелян та ін.]; за ред. О. А. Габріеляна.* К. : ВЦ «Академія», 2012. — 320 с
6. *Піча В.М.* Соціологія: загальний курс. К: Каравела., 2000.
7. *Стеченко Д., Чмир О.* Методологія наукових досліджень. К., 2005.

Тема 7. Використання соціологічних методик у дослідженні політичних явищ та процесів.

1. Сутність та види соціологічних методик.
2. Вибірковий метод дослідження соціально-політичних процесів. Види вибірок.
3. Опитувальні методики: анкетування та інтерв'ювання.
4. Вимоги до композиції анкети та формулювання запитань.
5. Методологічні аспекти роботи інтерв'юера в політологічному дослідженні.
6. Методика проведення фокусованого групового інтерв'ю.

Питання та завдання для обговорення

1. Чим обумовлене використання соціологічних методик для дослідження політичної сфери?
2. Охарактеризуйте суть вибіркового метода.
3. Які види вибірок найчастіше застосовуються в політологічному дослідженні?
4. Виділіть переваги та недоліки методу інтерв'ювання.
5. Розкрийте основні вимоги до композиції анкети.

Теми есе:

1. Методика роботи інтерв'юера в процесі політологічного дослідження.
2. Використання масових соціологічних опитувань у виборчих технологіях.

Рекомендована література

1. *Гідденс Е.* Соціологія. К: Основи. -1999.
2. *Доцяк І.* Ставлення молоді Івано-Франківщини до проблем євроатлантичної інтеграції України: досвід соціологічного моніторингу. // Молодіжна політика: проблеми та перспективи: Матеріали V Міжнародної наук. – практ. конф., м.Дрогобич, 18-19 квітня 2008 р. / За ред. С.Щудло. – Дрогобич, - 2008. – С.161-165.
3. *Мягков А. Ю.* Використання експертних оцінок при діагностиці неширих відповідей респондентів / А. Ю. Мягков // Соціологічний журнал. — 2002. — № 3. — С. 98—111.
4. *Паніото В., Харченко Н.* Методи опитування: підручник . – К.: Вид.дім «Києво-Могилянська академія»,2017. – 342с.
5. *Політична наука: Методи досліджень : підручник / [О. А. Габріелян та ін.]; за ред. О. А. Габріеляна.* К. : ВЦ «Академія», 2012. — 320 с
6. *Панина Н.* Методика проведения социологических исследований. К., 2001.
7. *Піча В.М.* Соціологія: загальний курс. К: Каравела., 2000.
10. *Черниш Н.Й.* Соціологія. Курс лекцій. Львів, 2004.

Тема 8. Експертні оцінки у вивченні політичних явищ та процесів.

1. Роль експертних висновків у політичній практиці.
2. Методика та техніка підбору експертів з дослідження політичних процесів.
3. Методика організації колективної та індивідуальної роботи експертів.
4. Підготовка підсумкових матеріалів експертного дослідження.

Питання та завдання для обговорення

1. Хто може вважатись експертом у сфері політичних відносин? Охарактеризуйте необхідні для цього професійні та особистісні якості.
2. Яка, на Вашу думку, роль експертів в сучасній українській політиці?
3. Які вимоги до експертних висновків?

Теми есе

1. Досвід використання експертних оцінок в системі міжнародних відносин.
2. Використання експертних оцінок для політичного прогнозування.

Рекомендована література

1. *Бурдяк В.І.* Теоретичні і методологічні проблеми політологічних досліджень. Чернівці: Рута, 2005.
2. Горбатенко В. П. Політичне прогнозування: теорія, методологія, практика /В. П. Горбатенко. — К.: Генеза, 2006. — 400 с
3. Єріна А.М. Методологія наукових досліджень / А.М. Єріна, В.Б. Захожай, Д.Л. Єрін. — К.: Центр навч. літ., 2004. — 212 с.
4. Короткий оксфордський політологічний словник / Пер. з англ.; За ред. І. Макліна, А.Макмілана. — К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2005.
5. Левенець Ю. Теоретико-методологічні засади української суспільно-політичної думки: проблеми становлення та розвитку (друга половина ХІХ – початок ХХ століття) / Ю. Левенець. — К. : Стилос, 2001. — 585.
8. Політична наука: Методи досліджень : підручник / [О. А. Габрієлян та ін.]; за ред. О. А. Габрієляна. К. : ВЦ «Академія», 2012. — 320 с
9. *Фукуяма Ф.* Великий крах. Людська природа і відновлення соціального порядку /пер. з англ.- Львів: Кальварія, 2005.

Тема 9. Вивчення політичних процесів за допомогою прикладного моделювання.

1. Використання методики моделювання для вивчення політичних ситуацій та процесів.
2. Формалізація змістовних моделей політичної дійсності.
3. Динамічні моделі як засіб опису поведінки політичних систем та суб'єктів: «дилема в'язнів», «гонка озброєнь», «вирва причинності».

Питання та завдання для обговорення

1. В чому полягає особливість застосування моделювання для дослідження політичних ситуацій та процесів.
2. Які Ви знаєте види моделей? Охарактеризуйте їх.
3. Розкрийте суть «теорії ігор».
4. Використання яких моделей найоптимальніше для аналізу сучасної української політики.

Теми есе:

1. Виникнення та еволюція моделювання як методу наукового пізнання.
2. Квантифікація та формалізація змістовних моделей політичних ситуацій та процесів.
3. Практика використання динамічних моделей в дослідженні політичної сфери

Рекомендована література

1. *Бєбик В.М.* Базові засади політології: історія, теорія, методологія, практика. К., 2000.
2. *Горбатенко В. П.* Політичне прогнозування: теорія, методологія, практика /В. П. Горбатенко. — К.: Генеза, 2006. — 400 с
3. *Кирилюк Ф.М.* Політологія. Навчально-методичний комплекс. К.:Центр навч. літ-ри, 2004.
4. Короткий оксфордський політологічний словник / Пер. з англ.; За ред. І. Макліна, А.Макмілана. – К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2005.
5. *Лазоренко О.В., Лазоренко О.О.* Теорія політології. Навч. посібн.- К.:1996.
6. Політична наука: Методи досліджень : підручник / [О. А. Габрієлян та ін.]; за ред. О. А. Габрієляна. К. : ВЦ «Академія», 2012. — 320 с.

Тема 10. Використання методу ухвалення рішень в політологічному дослідженні.

1. Сутність методу ухвалення політичних рішень. Роль політичних рішень в реалізації владних повноважень
2. Класифікація політичних рішень. Види та процедури
3. Теоретико-методологічні підходи до ухвалення рішень в державній політиці. Раціоналізм та інкременталізм.
4. Методи ухвалення політичних рішень: проблеми ефективності.

Питання та завдання для обговорення

1. Чи можлива реалізація раціональної моделі ухвалення рішень в політиці?
2. Розкрийте логічну структуру процедури ухвалення політичного рішення.
3. В чому особливості ухвалення рішень в сучасній українській політиці?
4. Які ви бачите методики удосконалення процесу ухвалення політичних рішень?

Теми есе:

1. Роль формальних (правові) та неформальних центрів в ухваленні політичних рішень.
2. «Модель смітника» в ухваленні рішень в державній політиці.
3. Особливості ухвалення політичних рішень в сучасній українській політиці.

Рекомендована література

1. *Горбатенко В. П.* Політичне прогнозування: теорія, методологія, практика / В. П. Горбатенко. — К.: Генеза, 2006. — 400 с.
2. *Говлет М. Рамеш М.* Дослідження державної політики: цикли та підсистеми політики. Львів, Кальварія 2004.- 320 с.
3. *Кирилюк Ф.М.* Політологія. Навчально-методичний комплекс. - К.: Центр навч. літ-ри, 2004. — 640 с.
4. *Кухта Б.Л.* Політична влада та її рішення / Б.Л.Кухта. — Львів: ЦПЛ. — 2006. — 240 с.
5. Політична наука: Методи досліджень : підручник / [О. А. Габріелян та ін.]; за ред. О. А. Габріеляна. К. : ВЦ «Академія», 2012. — 320 с.
6. *Шляхтун П.П.* Політологія (теорія та історія політичної думки): Підручник К., 2002.

Тема 11. Підготовка підсумкових документів прикладного дослідження.

1. Аналіз даних та контрольний бланк оцінки дослідження.
2. Види підсумкових документів. Вимоги до написання звіту.
3. Графічні форми подачі інформації.
4. Підготовка аналітичних висновків та практичних рекомендацій за результатами дослідження.

Питання та завдання для обговорення

1. Які завдання допомагає вирішувати контрольний бланк оцінки дослідження?
2. Виділіть спільні вимоги до всіх видів підсумкових документів.
3. Які переваги надає використання графічних засобів подачі інформації?
4. Розкрийте суть та мету практичних рекомендацій за результатами дослідження.

Теми есе:

1. Підготовка матеріалів для засобів масової інформації за результатами політологічного дослідження.
2. Практика використання графічних форм подачі інформації при аналізі виборчих процесів в Україні.

Рекомендована література

1. *Бурдяк В.І.* Теоретичні і методологічні проблеми політологічних досліджень. Чернівці: Рута, 2005.
2. *Доцяк І.* Ставлення молоді Івано-Франківщини до проблем євроатлантичної інтеграції України: досвід соціологічного моніторингу. // Молодіжна політика: проблеми та перспективи: Матеріали V Міжнародної наук. – практ. конф., м.Дрогобич, 18-19 квітня 2008 р. / За ред. С.Щудло. – Дрогобич, - 2008. – С.161-165.
3. Політична наука: Методи досліджень : підручник / [О. А. Габріелян та ін.]; за ред. О. А. Габріеляна. К. : ВЦ «Академія», 2012. — 320 с.
4. *Паніото В., Харченко Н.* Методи опитування: підручник . – К.: Вид.дім «Києво-Могилянська академія»,2017. – 342с.
5. *Панина Н.* Методика проведення соціологічних досліджень.- К., 2001.
6. *Стеченко Д., Чмир О.* Методологія наукових досліджень.- К., 2005.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ З КУРСУ

1. Який вид політологічного дослідження має завданням виділення загальних закономірностей функціонування політичної системи в цілому?

1. Прикладне; 2. Фундаментальне; 3. Емпіричне; 4. Трендове.

2. Дослідження, яке може бути перевірене, тому що базується на спостереженнях та фактах це?

1. Прикладне; 2. Фундаментальне; 3. Теоретичне; 4. Трендове.

3. Спеціальним методом політологічного дослідження є:

1. Контент-аналіз; 2. Спостереження; 3. Опитування; 4. Метод ухвалення рішень

4. Засновником синергетичного підходу в наукових дослідженнях був:

1. Д. Істон; 2. Л. Козер; 3. І. Пригожин; 4. П. Сорокін;

5. Конфліктологічну методологію дослідження суспільно-політичних процесів розробив:

1. Д. Істон; 2. Л. Козер; 3. І. Пригожин; 4. П. Сорокін;

6. Біхевіористський підхід у дослідженні політики був запозичений з: 1. Історії; 2. Соціології; 3. Психології; 4. Фізики;

7. До якого виду документів відносяться наукові публікації ?

1. Довідкових; 2. Первинних; 3. Статистичних; 4. Вторинних.

8. Який метод аналізу документів відноситься до формалізованих?

1. Внутрішній; 2. Джерелознавчий; 3. Контент-аналіз; 4. Психологічний.

9. Подієвим аналізом документів називається:

1. Інвент-аналіз; 2. Традиційний аналіз; 3. Контент-аналіз; 4. Юридичний аналіз.

10. Яка з перелічених вибірок відноситься до ймовірнісних?

1. Доступна; 2. Основного масиву; 3. Квотна; 4. Механічна.

11. Безпосереднє спілкування з респондентом в процесі дослідження характерне для:

1. Спостереження; 2. Анкетування; 3. Інтерв'ювання; 4. Експертного опитування.

12. Вся чисельність соціальних об'єктів, які є предметом вивчення у межах, окреслених програмою конкретного політологічного дослідження це:

1. Вибіркова сукупність; 2. Генеральна сукупність; 3. Соціальна група;
4. Політичне об'єднання.

13. Певне число елементів генеральної сукупності, відібраних за визначеними правилами це:

1. Вибіркова сукупність; 2. Соціальна спільнота; 3. Соціальна група;
4. Політичне об'єднання.

14. Елементи вибіркової сукупності, які підлягають вивченню називаються

1. Соціальною спільнотою; 2. Одиницями аналізу; 3. Політичною спільнотою;
4. Інституційним об'єднанням.

15. Здатність вибіркової сукупності максимально точно відтворювати характеристики генеральної сукупності це:

1. Економічність; 2. Репрезентативність; 3. Надійність; 4. Валідність.

16. Здатність вибірки бути точно розрахована із врахуванням її найменшого обсягу, який здатен забезпечити необхідну достовірність результатів це:

1. Економічність; 2. Репрезентативність; 3. Надійність; 4. Достовірність.

17. Яка з перелічених вибірок відноситься до цілеспрямованих?

1. Серійна; 2. Проста випадкова; 3. Квотна; 4. Механічна.

18. Який тип вибірки використовують при вивченні електоральних орієнтацій виборців ?

1. Серійна; 2. Проста випадкова; 3. Квотна; 4. Механічна.

19. Яким повинно бути мінімальне число респондентів, включених у вибірку сукупність, при генеральній сукупності більше 10 000 осіб?

1. 400 осіб; 2. 200 осіб; 3. 600 осіб; 4. 350 осіб.

20. Як називається метод безпосереднього або опосередкованого збирання первинної вербальної інформації ?

1. Спостереження; 2. Опитування; 3. Аналіз документів; 4. Абстрагування.

21. Яка за методикою максимальна тривалість анкетного опитування?

1. 10-20 хвилин; 2. 1 година; 3. 30-40 хвилин; 4. 80-90 хвилин.

22. Яка оптимальна чисельність сукупності для проведення фокусованого групового інтерв'ю?

1. 50 осіб; 2. 5 осіб; 3. 30 осіб; 4. 10-12 осіб.

23. Як називають сукупність повідомлень, яка визначає міру знань про ті чи інші явища, факти, події та їх взаємозв'язок?

1. Інформація; 2. Інвестиція; 3. Переписка; 4. Документація.

24. Як називають різновид матеріального носія із закріпленою за ним науковою інформацією, що характеризується певною логічною завершеністю і призначена для її передачі у часі і просторі та використання у суспільній практиці?

1. Документ; 2. Повідомлення; 3. Науковий документ; 4. Переписка.

25. Як називається інформація, що міститься у тексті документу, в примітках, авторських поясненнях і має на меті уточнити основну інформацію або дати певні тлумачення?

1. Сигнальна; 2. Релевантна; 3. Бібліографічна; 4. Нова або основна.

26. Як називають інформацію, яка містить дані про використання дослідником літературних джерел із зазначенням автора, назви його праці, місця видання, видавництва і року видання?

1. Сигнальна; 2. Релевантна; 3. Бібліографічна; 4. Нова або основна.

27. Як називають інформацію стосовно змісту роботи, поданих автором нових положень, система доказів, правил та висновків?

1. Сигнальна; 2. Релевантна; 3. Бібліографічна; 4. Нова або основна.

28.3 якого процесу завжди починається проведення політологічного дослідження?

1. Інтерпретації понять; 2. Формування вибірки; 3. Аналізу документів; 4. Проведення анкетування.

29. Який із перелічених методів аналізу документів не відноситься до формалізованих?

1. Традиційний; 2. Інвент-аналіз; 3. Якісний контент-аналіз; 4. Структурний контент – аналіз.

30. Як називається систематизована числова оцінка, аналіз та інтерпретація змісту і форми інформаційного джерела?

1. Внутрішній аналіз; 2. Зовнішній аналіз; 3. Контент аналіз; 4. Юридичний аналіз.

31. В структуру якого методу аналізу документів входять: внутрішній аналіз, зовнішній аналіз, психологічний, юридичний та джерелознавчий аналізи?

1. Якісного контент – аналізу; 2. Кількісного контент-аналізу; 3. Інвент-аналізу; 4. Традиційного аналізу.

32. До якого виду контент-аналізу відносяться методи Q-сортування і по-парного порівняння?

1. Змістовного контент – аналізу; 2. Кількісного контент-аналізу; 3. Інвент-аналізу; 4. Традиційного аналізу.

33. Що вважається найпростішою одиницею аналізу при проведенні контент-аналізу?

1. Буква; 2. Слово; 3. Речення; 4. Абзац.

34. Предметом вивчення якого методу аналізу документів є кількісні характеристики інформаційних повідомлень?

1. Q – сортування; 2. Структурного контент-аналізу; 3. Інвент-аналізу; 4. Попарного порівняння.

35. Як називають дослідників, що проводять контент-аналіз?

1. Інтерв'юери; 2. Анкетери; 3. Респонденти; 4. Арбітри (кодувальники).

36. Який з названих методів відноситься до спеціальних методів традиційного аналізу документів ?

1. Q – сортування; 2. Психологічний аналіз; 3. Інвент-аналіз; 4. Попарного порівняння.

37. Яка методика аналізу документів передбачає здійснення систематизації та обробки даних за наступними ознаками: суб'єкт-ініціатор (хто); сюжет (що); об'єкт (по відношенню до кого); дата події (коли)?

1. Q – сортування; 2. Психологічний аналіз; 3. Інвент-аналіз; 4. Попарного порівняння.

38. До якого виду документів відносяться довідники, та словники ?

1. Основних; 2. Первинних; 3. Статистичних; 4. Вторинних.

39. Яким чином можна охарактеризувати інформаційну ситуацію в сучасному суспільстві?

1. Інформаційний голод; 2. Інформаційний вибух; 3. Інформаційна криза; 4. Інформаційний вакуум.

40. Засновниками інституційної методології в політичній науці є :

1. Д. Істон; 2. Г. Моска; 3. Дж. Марч і М. Олсен; 4. Ч. Райт;

41.Що є об'єктом вивчення політології?

1. Теорія політичних систем та їх елементів;
2. Теорія політичної ідеології;
3. Спосіб управління соціально-політичними процесами;
4. Політична сфера, особливості її функціонування і розвитку.

42.Кількісним методом політологічного дослідження є:

1. Контент-аналіз;
2. Спостереження;
3. Аналіз;
4. Метод ухвалення рішень.

43. Неформалізованим аналізом документів називається:

- 1.Інвент-аналіз;
2. Традиційний аналіз;
3. Контент-аналіз;
4. Юридичний аналіз.

44. До якого виду моделей політичної ситуації відноситься модель «дилема в'язнів»?

1. Імітаційних;
2. Трендових;
3. Штучний інтелект;
4. Комплексних.

45.Експерти оцінки в політичній практиці, як правило, використовуються для:

- 1.Політичного прогнозування;
2. Теоретичного аналізу;
3. Прикладних досліджень;
4. Фундаментальних досліджень.

46.Який метод не використовується для підбору експертів у політологічному дослідженні?

1. Делегування;
2. Взаємооцінки;
3. Голосування;
4. Самооцінки.

47.Який із методів опитування експертів не відноситься до методів колективних експертних оцінок?

1. Метод «Дельфі»;
2. Метод колективної генерації ідей;
- 3.Метод інтерв'ю;
- 4.Метод експертних комісій.

48.Яка величина експертної групи найоптимальніша при проведенні очних опитуваннях?

- 1.Від 5 до 15 осіб;
2. Від 20 до 30 осіб;
3. Від 40 до 50 осіб;
4. Від 50 до 60 осіб.

49. Який із перелічених документів відноситься до підсумкових документів прикладного політологічного дослідження?

1. Аналітичний звіт;
2. Реферат;
3. Анотація;
4. Рецензія.

50. Яка із перелічених процедур не використовується для ухвалення політичних рішень?

1. Простої більшості;
- 2.Конституційної більшості;
3. Консенсусу;
4. Інтерв'ювання.

ПРОГРАМОВІ ВИМОГИ
з курсу
«МЕТОДИКА І ТЕХНІКА ПОЛІТОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ»

1. Сутність наукового пізнання та його гносеологічні основи.
2. Особливості дослідження політичної сфери суспільства.
3. Фундаментальні та прикладні політологічні дослідження: суть та особливості.
4. Прикладні політологічні дослідження та вимоги щодо їх проведення.
5. Методика, методологія та техніка політологічного дослідження.
6. Методи досліджень у політології та основні підходи щодо їх класифікації.
7. Методологічні підходи в політології та їх еволюція.
8. Позитивізм та постпозитивізм у політичній науці.
9. Економічний детермінізм у концепції марксизму.
10. Метод типового ідеалу М.Вебера.
11. Біхевіоризм та постбіхевіоризм.
12. Структурний функціоналізм. Р.Мертон та Т.Парсонс.
13. Конфліктологічна парадигма у вивченні політичних явищ та процесів.
Р. Дарендорф, Л.Козер.
14. Інституціоналізм та неоінституціоналізм.
15. Синергетичний підхід до аналізу політичної сфери.
16. Інформація як особливий ресурс наукової діяльності.
17. Літературні джерела інформації.
18. Поняття документу та його види.
19. Основні етапи інформаційно – аналітичної роботи.
20. Використання можливостей Інтернету в політологічному дослідженні.
21. Вибір теми та обґрунтування мети дослідження.
22. Програма політологічного дослідження та її основні елементи.
23. Основні етапи організації досліджень.
24. Виховання творчих здібностей та формування вченого як особистості.
25. Суть та класифікація документів що використовуються у політологічному дослідженні.

26. Традиційний аналіз документів та його види.
27. Контент-аналіз: особливості та переваги.
28. Характеристика змістовного контент-аналізу.
29. Кількісний контент аналіз.
30. Інвент-аналіз: техніка та основні етапи використання.
31. Когнітивне картування в дослідженні політичних ситуацій.
32. Суть, характеристика та особливості використання соціологічних методів у дослідженні політичних процесів та ситуацій.
33. Поняття соціологічного дослідження та етапи його проведення.
34. Використання вибіркового методу у політологічних дослідженнях. Види вибірок.
35. Опитувальні методики у політологічних дослідженнях. Види опитувань.
36. Композиція анкети (питальника) та вимоги до неї.
37. Види запитань та принципи побудови відповідей.
38. Інтерв'ювання в дослідженні політичних процесів.
39. Вимоги до роботи інтерв'юера.
40. Особливості проведення фокусованих групових інтерв'ю.
41. Роль масових соціологічних досліджень у виборчих технологіях.
42. Роль експертних висновків у політичній практиці.
43. Техніка застосування експертних оцінок в політичних дослідженнях.
44. Підготовка інформаційних матеріалів та підбір експертів.
45. Збір експертних висновків і обробка результатів.
46. Досвід застосування методики експертних оцінок в політологічних дослідженнях.
47. Теоретико-методологічні моделі прийняття рішень у державній політиці.
48. Раціональна модель прийняття рішень.
49. Суть інкрементної моделі прийняття політичних рішень.
50. Модель «смітника» як засіб подолання дилеми основних підходів до прийняття політичних рішень.
51. Типи політичних рішень та правила їх ухвалення.

52. Основні методи ухвалення політичних рішень: раціональний, послідовних порівнянь та змішано-скануючий.
53. Формальна, колегіальна та змагальна модель ухвалення політичних рішень.
54. Сутність та етапи політичного моделювання.
55. Характеристика трендових моделей у політичному моделюванні.
56. Суть імітаційних моделей у політологічному дослідженні.
57. Використання штучного інтелекту у моделюванні політичних ситуацій.
58. Використання моделі «гонка озброєнь Річардсона» в аналізі міжнародних конфліктів.
59. Теорія ігор. Аналіз моделі «дилема в'язнів».
60. Вивчення електоральних симпатій за допомогою «моделі Даунса».
61. «Вирва причинності» А.Кемпбела.
62. Підсумковий етап політологічного дослідження.
63. Аналіз даних. Використання таблиць.
64. Основні методи графічної подачі даних: графіки, діаграми та гістограми.
65. Види підсумкових документів у політологічному дослідженні.
66. Структура аналітичного звіту та основні вимоги до його написання.
67. Підготовка наукових публікацій за результатами політологічного дослідження.
68. Особливості підготовки публікацій у ЗМІ за результатами політологічного дослідження.
69. Характеристика контрольного бланка оцінки дослідження.
70. Морально-етичні проблеми, що виникають в процесі політологічного дослідження

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. *Байме К.* Політичні теорії сучасності / Клаус фон Байме Пер. з нім. М.Култаєвої та М.Бойченка - Київ: Стилос, 2008. – 396 с
2. *Бєбик В.М.* Базові засади політології: історія, теорія, методологія, практика К., 2000.
3. *Бєззуб'як М. Й* Дослідження політичних відносин методом контент-аналізу // Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00. 01 – Теорія та історія політичної науки. – Київ , - Інститут політичних та етнопонаціональних відносин, -2003. -18 с.
4. *Бодуєн Ж.* Вступ до політології. – К.: Основи, 1995.
5. *Бойко-Бойчук Л.* Синергетика як методологічний підхід у дослідженні соціальних наук // Людина і політика. 2003. №5. – С.56-63.
6. *Бурдяк В.І.* Теоретичні і методологічні проблеми політологічних досліджень. Част. I – II Чернівці: Рута, 2007.
7. *Брегєда А.Ю.* Основи політології.- К., КНЕУ, 2000.
8. *Вебер М.* Протестантська етика і дух капіталізму / пер.з нім О.Погорілого. - К., 1994.
9. *Вишняк О.І.*Електоральна соціологія: історія, теорія, методи. - К. :Ін-т соціології НАНУ, 2000.
- 10.*Гідденс Е.* Соціологія.- К: Основи. -1999.
- 11.*Говлет М. Рамєш М* .Дослідження державної політики: цикли та підсистеми політики. Львів, Кальварія 2004. – 245 с.
- 12.*Головатий М.Ф.* Мистецтво політичної діяльності. - К., МАУП, 2002.
- 13.*Горбатєнко В. П.* Політичне прогнозування: теорія, методологія, практика /В. П. Горбатєнко. — К.: Генеза, 2006. — 400 с.
- 14.*Дарєндорф Р.* У пошуках нового устрою: лекції на тему політики свободи у ХХІ столітті.- К.,2006.
- 15.*Дворєцька Г.* Соціологія. - К.: КНЕУ, 2004.

16. *Доцяк І.* Ставлення молоді Івано-Франківщини до проблем євроатлантичної інтеграції України: досвід соціологічного моніторингу. // Молодіжна політика: проблеми та перспективи: Матеріали V Міжнародної наук. – практ. конф., м.Дрогобич, 18-19 квітня 2008 р. / За ред. С.Щудло. – Дрогобич, - 2008. – С.161-165.
17. *Єріна А.М.* Методологія наукових досліджень / А.М. Єріна, В.Б. Захожай, Д.Л. Єрін. – К.: Центр навч. літ., 2004. – 212 с.
18. *Кармазіна М., Могилевець О.* Становлення і розвиток порівняльної методології в політологічних дослідженнях // Політичний менеджмент. – 2006. - №5. – С.3-17.
19. *Кирилюк Ф.М.* Політологія. Навчально-методичний комплекс. - К.: Центр навч. літ-ри, 2004. – 620 с.
20. *Кирилюк Ф. М.* Новітня політологія / Ф. М. Кирилюк. – К. : Центр учбової л-ри, 2009. – 564 с.
21. *Кухта Б.Л.* Політична влада та її рішення / Б.Л.Кухта. – Львів: ЦПЛ. – 2006. – 240 с.
22. *Лазоренко О.В., Лазоренко О.О.* Теорія політології. Навч. посібн.- К.:1996.
23. *Короткий оксфордський політологічний словник / Пер. з англ.; За ред.І. Макліна, А.Макмілана.* – К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2005
24. *Левенець Ю.* Теоретико-методологічні засади української суспільно-політичної думки: проблеми становлення та розвитку (друга половина XIX – початок XX століття / Ю. Левенець. – К. : Стилос, 2001. – 585.
25. *Мягков А. Ю.* Використання експертних оцінок при діагностиці нещирих відповідей респондентів / А. Ю. Мягков // Соціологічний журнал. — 2002. — № 3. — С. 98—111.
26. *Паніото В., Харченко Н.* *Методи опитування: підручник .* – К.: Вид.дім «Києво-Могилянська академія», 2017. – 342с.
27. *Паніна Н.* Методика проведення соціологічних досліджень. - К., 2001.
28. *Пірен М. І.* Основи конфліктології. – К., 1997. – 210 с.

29. Політична наука: Методи досліджень : підручник / [О. А. Габрієлян та ін.]; за ред. О. А. Габрієляна. К. : ВЦ «Академія», 2012. — 320 с.
30. *Пелажеша Н.* Україна у смислових війнах постмодерну: трансформація української національної ідентичності в умовах глобалізації. – К.: НІСД, 2008.— 288 с. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://archive.nbuv.gov.ua/books/2008/08pelagesha.pdf>
31. *Примуш М.* Інституційні та партійні системи // Віче. – 2003. - №4. – С.28-32.
32. *Романчиков В.І.* Основи наукових досліджень. Київ, 1997.
33. *Рябов С.Г.* Політологічна теорія держави. – К.: Тандем, 1996. – 240 с.
34. Соціологія: короткий енциклопедичний словник / Уклад.: В.І.Волович, В.І. Тарасенко, М.В. Захарченко та ін.; Під заг. Ред. В.І.Воловича. – К., 1998.
35. *Стеченко Д., Чмир О.* Методологія наукових досліджень. К., 2005.
36. *Філіпенко А.С.* Основи наукових досліджень. Конспект лекцій / А.С.Філіпенко. – К.: Академвидав, 2004. – 208 с.
37. *Фукуяма Ф.* Великий крах. Людська природа і відновлення соціального порядку /Пер. з англ.- Львів: Кальварія, 2005.
38. *Шляхтун П.П.* Політологія (теорія та історія політичної думки): Підручник К., 2002.
39. *Шубін С.* Політичний маркетинговий аналіз як метод дослідження політичних процесів // Політичний менеджмент. – 2005. - №2 – С.127 - 137.
40. *Черниш Н.Й.* Соціологія. Курс лекцій. Львів, 2005.
41. *Ellinas A.* The Interview Method in Comparative Politics: The Process of Interviewing Far-Right Actors. Government and Opposition. 2021. DOI:10.1017/gov.2021.58.
42. *Hafner-Burton E., Haggard S., Lake D., Victor D.* The Behavioral Revolution and International Relations. International Organization. 2017. Vol. 71. S. S1. P. S1–S31.

43. Hassan M., Lukman A. The Significance of Political Theory in the Contemporary Political Discourse: Exploring the Methodological Hardcore of the Political Science. *Journal of Humanities and Social Science*. 2019. Vol. 17. No. 4. P. 62-91.

КОРОТКИЙ СЛОВНИК ОСНОВНИХ ПОНЯТЬ

Аксиома (з гр. — значуще, гідне, прийнятне положення) — твердження певної теорії, яке при її деструктивній побудові приймається без доведення як вірне вихідне положення та кладеться в основу доведення інших тверджень.

Актуальність (актуальний від лат. *actualis* — дійсний, сучасний) — важливість, необхідність вирішення у цей час.

Алгоритмічні моделі — комплексні моделі, що поєднують елементи аналітичних та евристичних (логічних систем), структура яких не піддається прямому аналізу.

Аналіз — (від гр. *analysis* — розкладання) метод наукового дослідження шляхом розкладання предмета чи явища на складові з метою встановлення їхніх взаємозв'язків та визначення таким чином їх внутрішньої сутності.

Аналітичні моделі — алгебраїчні вирази або рівняння з системою обмежень, постійними та змінними членами, які внаслідок переваг формалізації є зручними для використання та інтерпретації результатів.

Аналогія (від гр. *analogia*) — метод наукового дослідження, за допомогою якого від подібності об'єктів певного класу за одними ознаками роблять висновок про інші об'єкти.

Анкетне обстеження — збір інформації згідно зі спеціально підготовленими формами-запитами (анкетами) від певного кола осіб, що

можуть оцінити певний предмет або явище відповідно до свого фаху або за іншими критеріями.

Анкетування — метод збору інформації за допомогою завчасно підготовлених опитувальних листів — анкет.

Біхевіоризм (від англ. behaviour — поведінка) — напрям, який визнає визначальним механізмом соціальної поведінки рефлекторну реакцію людського організму (фізичну чи вербальну) на подразники (стимули) зовнішнього середовища за принципом «стимул — реакція». Основний постулат біхевіоризму вміщено у вимозі описувати й аналізувати лише те в людині, що безпосередньо споглядається, тобто її поведінку і вчинки

Вірогідність — кількісна характеристика можливості настання будь-якої випадкової події за тих чи інших умов, які можуть повторюватись необмежену кількість разів.

Відкриті питання — форма питань при опитуванні, які характеризуються відсутністю варіантів відповідей, вміщених в анкеті. Основним принципом побудови виступає формулювання питання і відведення спеціального місця в якому респондент пише відповідь власноручно.

Вибіркова сукупність — певна кількість елементів генеральної сукупності, відібраних за певними правилами; мікро модель генеральної сукупності, структура якої має максимально збігатися із структурою генеральної сукупності за основними якісними характеристиками і контрольними ознаками останньої.

Вибіркове спостереження — спеціальний випадковий відбір певного кола одиниць загальної сукупності, характеристика яких дає змогу судити про всю сукупність.

Вимірювання — найбільш точний пізнавальний засіб, що є процедурою визначення числового значення певної величини за допомогою одиниці виміру (еталона).

Гіпотеза (з гр. — основа, припущення) — форма наукового знання, основою якого є припущення про природу речей і явищ або про причини і закономірності, що їх зумовлюють.

Гносеологія (з гр. — знання і вчення) — теорія пізнання, що досліджує вихідні умови та загальні основи будь-якого дослідження; узагальнення результатів багатовікової історії, у процесі якої предметно-практична і духовна діяльність людини розширювала горизонт пізнання явищ у природі, суспільстві, мисленні.

Графік (з гр. — письмовий, зображений) — наочне подання інформації у формі кількісних показників за допомогою геометричних ліній та фігур.

Графічний метод — систематизація та наочне подання (у вигляді графіків, діаграм, картограм, картодіаграм, логічних схем) інформації, отриманої внаслідок збору даних, групування, проведення аналізу, синтезу нових показників, прогнозування розвитку подій та моделювання ситуації.

Графічний образ — геометричні знаки (сукупність ліній, фігур і точок), за допомогою яких на графіку відображаються накопичені дані.

Групування — розподіл генеральної або вибіркової сукупності за певними сутнісними варіюючими ознаками, що мають назву ознак групування або критеріїв.

Девіація — поведінка, котру розглядають як відхилення від групових норм і соціальних правил.

Дедукція (від лат. deductio — виведення) — умовивід, у якому висновок про деякий елемент множини робиться на підставі знання загальних властивостей усієї множини.

Деполітизація — процес відходу соціальних груп і окремих індивідів від участі в політичному житті і зацікавлення політикою; супроводжується переміщенням інтересів у сферу приватного життя, побуту, дозвілля тощо.

Детермінований факторний аналіз — метод, який застосовується для вивчення впливу факторів, зв'язок яких з результативним показником носить функціональний характер (сума, різниця, добуток або ділення).

Динамічні моделі — моделі, які відображають зміну об'єкта дослідження з плином часу та застосовуються для перевірки гіпотез та визначення майбутніх параметрів системи (процесу або явища).

Доказ — обґрунтування тези за допомогою раніше встановлених положень.

Дослід — наукове вивчення явищ за допомогою доцільно обраних або штучно створених умов, що забезпечують "чисте" протікання тих процесів, дослідження яких необхідне для встановлення закономірних зв'язків між явищами та їх суті.

Евристичні методи (з гр. — пошук) у вузькому розумінні являють собою способи навчання, а у широкому — неформальні методи, які дають змогу досліджувати творчу діяльність, відкривати нове у судженнях, ідеях, способах дії.

Експеримент (від лат. *experimentus* — спроба, досвід) — метод наукового дослідження, який припускає втручання у природні умови існування предметів і явищ, відтворює визначені сторони предметів і явищ у спеціально створених умовах з метою вивчення їх без супутніх обставин.

Експлікація (від лат. *explico* — пояснюю, розгортаю) — перелік вербальних, геометричних символів та пояснень, які дають змогу читати графік, розпізнавати змістовне навантаження графічних образів.

Закон — логічне, формалізоване та чітко сформульоване співвідношення між явищами об'єктивної дійсності, що характеризується як необхідне, істотне, стійке, повторюване та загальне.

Ідеалізація (від фр. *ideal* — досконалість) — метод наукового дослідження, за допомогою якого абстрактно конструюються поняття про неіснуючі об'єкти, які мають прообрази у реальному світі.

Індекси (від лат. *index* — показчик, реєстр) — узагальнюючі відносні показники, які дають змогу оцінити розвиток або співвідношення явищ, процесів чи сукупностей, що не підлягають підсумовуванню.

Індукція (від лат. *inductio* — наведення) — умовивід від часткового до загального, у процесі якого на підставі знання про частину предметів одного класу робиться висновок про клас взагалі; метод пізнання, сукупність пізнавальних операцій, у результаті яких здійснюється рух думки від менш загальних положень до більш загальних.

Інновації — новостворені, застосовані або удосконалені конкурентоспроможні технології, продукція, послуги, організаційно-технічні рішення будь-якого характеру (виробничого, адміністративного, комерційного), що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери. Інтерв'ювання (від англ. *interview* — інтерв'ю) — процес виявлення позицій (ставлення) опитуваних стосовно кількісних чи якісних характеристик явищ або процесів, яке проводить безпосередньо дослідник.

Інформація (від лат. — *informatio* — роз'яснення, викладення) — зміст повідомлення про сукупність явищ і подій, що представляють інтерес для вивчення, підлягають реєстрації та обробці.

Коефіцієнт варіації — відсоткове відношення середнього квадратичного відхилення до середньої арифметичної.

Контент-аналіз — систематизована числова обробка, аналіз та інтерпретація змісту і форми інформаційного джерела.

Кореляційний зв'язок — категорія, що відображає неповний зв'язок між ознаками і результирующим показником, що має загальний або усереднений характер і потребує для свого виявлення масових спостережень, підпадаючи під дію закону великих чисел.

Математичні моделі — моделі, в основі яких лежить формалізований, математичний опис об'єкта, що враховує різну кількість факторів та зв'язків між ними.

Медіана (від лат. *mediana* — середина) — значення досліджуваної ознаки певної сукупності, яке знаходиться всередині варіаційного ряду — зростаючого або такого, що зменшується.

Мета дослідження — це кінцевий результат, на досягнення якого воно спрямовано.

Метод (від гр. *methodos* — шлях дослідження, теорія, вчення) — спосіб досягнення конкретного завдання; спосіб, шлях пізнання і практичного перетворення реальної дійсності, система прийомів і принципів, що регулює практичну і пізнавальну діяльність людини.

Метод експертних оцінок — спеціальним чином організований збір суджень, оцінок та пропозицій спеціалістів з певної галузі знань, їх аналіз, зведення та формування виваженого результату.

Методика — сукупність методів, пов'язаних спільністю вирішення окремих проблем.

Метод квотної вибірки — різновид цілеспрямованого відбору одиниць аналізу з додержанням квоти (наприклад, статі, віку, освіти, рівня кваліфікації тощо) та її параметрів (наприклад, чоловіки — жінки; молоді, середні і старші вікові групи; види незакінченої і одержаної освіти; професійно-кваліфікаційні розряди).

Метод механічної вибірки — різновид імовірнісної (випадкової) вибірки; полягає у відборі з генеральної сукупності одиниць аналізу через рівні інтервали-кроки (наприклад, кожний десятий з загального списку генеральної сукупності).

Методи науки — способи дослідження явищ, які визначають як підходи до вивчення, планомірний шлях пізнання та встановлення істини, так і сферу їх застосування.

Методологія (з гр.— шлях, спосіб пізнання, дослідження та вчення) — наука про структуру, логічну організацію, методи та засоби діяльності; спосіб усвідомлення будови науки і методів її роботи; сукупність

принципів, методів, прийомів та процедур дослідження, що застосовуються в тій чи іншій спеціальній галузі знань.

Мода — значення ознаки варіаційного ряду, що найбільш часто трапляється; варіант ряду, який має найбільшу вагу або частоту.

Модель (від лат. *modulus* — міра, зразок) — еталон, стандарт, умовний образ будь-якого об'єкта, що застосовується як його заміник для дослідження властивостей, зв'язків предметів і явищ реальної дійсності.

Моделювання (або процес постановки модельного експерименту) — дослідження за допомогою умовних зображень об'єктів або їх аналогів (умоглядних чи фізичних), що мають аналогічні істотно важливі характеристики.

Монографічний опис — спостереження, яке застосовується для детального вивчення одиничних, але типових об'єктів (господарств, організаційних схем і тощо).

Наука — динамічна система знань, яка розкриває нові явища у суспільстві та природі з метою їх застосування у практичній діяльності людей.

Наукова діяльність — інтелектуальна творча діяльність, спрямована на одержання і використання нових знань у сфері фундаментальних та прикладних досліджень.

Науковий документ — різновид матеріального носія із закріпленою за ним науковою інформацією, що характеризується певною логічною завершеністю і призначена для її передачі у часі й просторі та використання у суспільній практиці.

Наукова ідея — нове, нетрадиційне пояснення явищ.

Наукова проблема — форма наукового знання, зміст якої становить сферу непізнаного людиною, того, що потребує вивчення.

Наукове пізнання — процес відображення та відтворення дійсності у мисленні.

Парадигма — (з гр. - приклад, зразок) наукова теорія, втілена в строгій системі понять, що відображають істотні риси якого-небудь аспекту дійсності, але може виступати і як початкова концептуальна схема, модель постановки і вирішення проблем. Введення цього поняття в широкий обіг переважно пов'язане з ім'ям американського філософа Т. Куна (1922— 1996), що висунув концепцію наукових революцій як зміни парадигм — способів постановки проблем і методів дослідження, що домінують в науці в певний історичний період.

Політична ситуація — стан політичної системи і комплекс взаємодій її суб'єктів в певний період часу.

Поняття — думка, що в узагальненій формі відображає предмети і явища дійсності та зв'язки між: ними за допомогою фіксації загальних і специфічних ознак, явищ та співвідношень між ними.

Порівняння — один із найбільш поширених методів пізнання, який полягає у зіставленні однорідних об'єктів з метою встановлення подібності та відмінності предметів і явищ дійсності.

Практичне значення — важливий елемент обґрунтування, який підтверджує значущість теоретичних та методичних розробок автора для використання у процесі життєдіяльності людини у певній визначеній чи різноманітних галузях Предмет у наукових дослідженнях — явище або процес, що знаходиться в межах об'єкта та розглядається як елемент, частина об'єкта дослідження.

Прикладні наукові дослідження — наукова чи науково-технічна діяльність, спрямована на одержання і використання знань для практичних цілей.

Принцип (від лат. *principium* — початок) — початок, база, що лежить в основі певної сукупності фактів, теорій, наук. Зазвичай розрізняють *принцип буття* — те, що лежить в основі дійсності, і *принцип пізнання* — те, що покладено в основу розуміння, вивчення цієї дійсності.

Прогноз (з гр. — передбачення) — науково обґрунтоване судження про можливі стани об'єкта в майбутньому, альтернативні шляхи та терміни їх настання.

Прогнозування — дослідження, що базується на всебічному аналізі ретроспективного розвитку, глибокому знанні об'єктивних законів та має на меті наукове обґрунтування можливого стану об'єктів у майбутньому і визначення альтернативних шляхів строків та умов досягнення такого стану.

Репрезентативність - (від франц. *représentative* — представницький) — властивість вибірки відображати характеристики досліджуваної генеральної сукупності.

Ресоціалізація — процес засвоєння нових соціальних ролей і статусів, цінностей і знань на кожному етапі життя людини.

Респондент (від англ. *respondent* — відповідати) — той, хто відповідає на питання анкети і той, в кого беруть інтерв'ю; еквівалент — той, кого опитують.

Узагальнення — логічний процес переходу на більш високий ступінь абстракції шляхом виявлення спільних ознак предметів або явищ.

Умовивід — розумова операція, за допомогою якої з певної кількості заданих суджень виводиться інше судження, певним чином пов'язане з вихідними.

Умовивід за аналогією — процес уподібнення нового одиничного явища іншому, відомому і подібному до нього одиничному явищу та поширення на нього раніше отриманої інформації; метод, що використовується для одиничних і неповторних за своїми індивідуальними характеристиками подій, предметів, явищ.

Уявлення — розумове перетворення вражень та формування на їх основі мислительних образів, реалізація яких приводить до утворення нових матеріальних і духовних цінностей.

Факторний аналіз — метод дослідження, який дає змогу вивчити та виміряти взаємозв'язок факторів та їх вплив на результативний показник.

Фундаментальні наукові дослідження — наукова теоретична або експериментальна діяльність, спрямована на одержання нових знань про закономірності розвитку природи, суспільства, людини та їх взаємозв'язок.

Функціональний зв'язок — це такий тип взаємозалежності результуючого показника й ознаки, що відображає однозначний вплив усіх факторів на результат та з однаковою силою проявляється стосовно всіх одиниць досліджуваної сукупності.

Підписано до друку 06.09. .2024. Формат 60X 84
Папір офсетний. Гарнітура Antigua PSCyr/
Умовн. Друк. Арк. 1,7. Наклад 100 прим. Зам 22.

Видавничо-дизайнерський відділ
Центру інформаційних технологій
Прикарпатського національного університету
Імені Василя Стефаника
76015, м.Івано-Франківськ, вул. Степана Бандери, 1,

Свідоцтво про внесення до Держ. реєстру
Від 12.12.2006 серія ДК №2718